

Kritikk

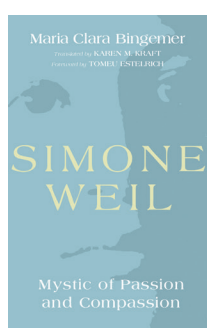
Å dø for verden er å bli

Maria Clara Bingemer: Simone Weil. Mystic of Passion and Compassion
Wipf and Stock Publishers, 2015

Simone Weils tanker om utsatthet som grunnfigur for politisk tenkning, gjenfinner vi i dag hos filosofer som Agamben, Rancière og Butler.

BOK: FILOSOFI

ALEXANDER CARNERA

De smukkeste mennesker er de som har opplevd nederlag, gjennomgått lidelse, kampe, tab, og som har funnet deres vej ud af dybet. Sådanne mennesker har en særlig evne til at værdsætte, en sensitivitet og forståelse for livet der fylder dem med medfølelse, mildhed og en dyb kærlig omsorg.»

Sådan indleder professor i teologi ved Universitet i Rio de Janeiro Maria Clara Bingemer sin nye bok om Simone Weil, som er den seneste i rækken af nye utgivelser der forsøker at udbrede kendskabet til Weils lære og kaste lys over hendes fascinerende liv og gådefulde skikkelse. Weil blev født i 1909, og døde i 1943, i en alder af bare 34 år. Hun blev opdaget ved den berømte eliteskole *École Normale Supérieure* på samme tid som Simone de Beauvoir, og forlot skolen med utmerkelse i 1931.

Men her hører alle lignheter også opp. Beauvoir gjorde intellektuell karriere; Weil forblev en grænsesegende marginalfigur, en «såret intellektuell», en «profetisk

stemme der så udover sin egen tid». Hun var en «social aktivistisk tænker» drevet af et ønske om at afsløre tingenes skjulte sandhed; en «grænsefilosof» for hvem mennesket er fanget mellom en manipulert verden og en længsel etter godhet og skønhed som kun lader seg legitimere af en kilde udenfor verden – og, endelig, en hjemløs kristen mystiker hengivet til en kenotisk ydmygelse – en selvtonning af egen vilje i bøn for Gud.

Det som forener disse tre grænseerfaringer er en menneskelig længsel etter transformasjon, forandring og fornyelse. Hendes livsmartyrium «repræsenterer en radikal ofring af et menneskets liv for en sandere virkelighet». Bingemer er optaget af at beskrive forbindelsen mellom de politiske, etiske og religiøse grænseerfaringer hos Weil. Hendes tese der forbinder de tre – og dermed Simone Weils lære – er at kun den fulde erkendelse af nedværdigelse, lidelse og fortvivlelse baner vejen for liv og frigjørelse og dermed menneskelig forvandling.

I krig med sig selv. Der er noget på én gang tiltrækkende og frastødende ved Simone Weil. Man kan ikke adskille hendes skrifter fra hendes liv. Men der er nok i hendes skrifter et elegant temperert klarsyn som ikke fik samme uttrykk i hendes liv. Både arbejderen og den studerende nød godt av hendes velbalanserte rådgivning, men hun var nådesløs overfor sig selv. Hendes kald – at tage den lidende menneskehed byrde på sig – gjorde hende vanskelig at omgås, og fremfor at gå på kompromis, foretrak hun den radikale ensomhed. Simone Weil var et usædvanlig barn, og utviklede fra tidlig alder en næsten overmenneskelig sans for andre menneskers lidelse. Så snart hun opdagde at hun fik mere at spise end andre, fattige børn, gemte hun større og mindre rationer, noget hun fortsatte med resten av livet lige til den dag hun døde.

Arbejdets problem. Allerede under studierne ved universitetet utvikler Weil

Den fulde erkendelse av nedværdigelse, lidelse og fortvivlelse baner vejen for liv og frigjørelse.

en sterk interesse for arbeidernes sag og deltager i det politiske arbeid. Bingemers begreb «en såret intellektuell» kaster lys over Weils egen kamp som en universell kamp. Hun nærmer seg arbejderproblemet fra to sider: den enkeltes åndelige frigjørelse, og vort moderne samfunns menneskeliggjørelse. Kun gjennom en fullstendig ny vurdering av det legemlige arbeid kan der findes en vej frem. Det handler om at forstå det arbeidets sanselige verdi, dets poesi. «En eneste ting gør det monotone ved arbejde udholdeligt; det er skønheden,» som Weil skriver i sine notesbøker. Ifølge Weil var der hos arbejderen et broderskab og en solidaritet som rummer kimen til denne skønhed. Etter at have arbejdet som lærer i filosofi, melder hun sig som arbejder ved Renault-fabrikken i 1934 for på egen krop at gennemleve arbejderens liv. Hendes medfølelse for det undertrykte menneske var en del av et dannelsesprosjekt. Hun opdagde at de moderne samfund er bygget opp omkring aktiviteter der tvinger mennesket til å handle uten å tenke. «Det som drev hende var en indre kraft, en kærlighet til mennesket.»

Men ved fabrikken opplevde hun en daglig grusomhet og et voldsomt tab av

født helt inn i livet

værdighet, med det resultat at hendes idealisering av arbejderklassen forsvandt. Men hendes sans for alt hvad der nedværdiget mennesket forblev intakt. «Hun fortsatte med at inkarnere erfaringen av en arbejderklassens verden.» Bingemer gør opphold ved denne erfaring av fundamentalt værdighet og indlevelse i det andet menneske som en væsentlig empatisk tilgang der indgyder livet mening og fylde. Weil var forud for sin tid og lægger grunnstenene for de senere arbejderpræstebevægelser i Frankrig i 50'erne og befielsesteologien i Sydamerika i 1970'erne. Og foregriber de nutidige diskussioner om meningsløst arbeid og aktivering der dominerer de rige nordeuropeiske samfund hvor politikere ikke vil indse at full beskæftigelse er en illusion.

Uselvisk opmærksomhed. «Et enkelt stykke brød givet til den fattige er nok til å frelse en sjæl – hvis det gives på den rigtige måde,» skriver Weil i sit hovedværk *Tyngde og nåde*. Bingemer går i sterk dialog med dette skrift og med Weils sidste bok *Rodfæstelsen*, og trækker tråde tilbake til hendes liv for at vise indflydelsen av Weils tanker i befielsesteologien og nutidige sociale bevægelser. Viktigt for måden at drage omsorg på er *opmærksomhed*. Weil skriver: «De ulykkelige har ikke brug for noget andet i verden end mennesker der yder dem opmærksomhed. Evnen til å yde opmærksomheden til de som lider er en sjelden og væsentlig ting; den er et mirakel.» Forpligtelsen overfor den fattige handler om «at komme til erkendelse om den fattiges situation.» Evnen til opmærksomhet er evnen til å bryde fri fra egen selvtilstrækkelighet gjennom en erfaring av lidelsen. Bingemer ser i evnen til opmærksomhet «en kreativ kraft», fordi opmærksomheten, udover at tilbyde materielle goder og dækning av den fattiges basale behov, giver mulighed for å generere dennes værdighet.

Weil vendte sig mod den fullstendige autonome person som selv foretager sine valg i en verden uten objektive verdier,

og presenterer et bilde av et jeg der respekterer en ydre autoritet givet ved det gode. Moral er ikke kun evnen til å handle, men at få øje på virkeligheten og ens medmennesker. Dette sker gjennom opmærksomheten, der i modsætning til fantasien aktiverer en uselvisk forestillingsevne. En proces hvor man ifølge Weil er «tom og åben» – og dermed modtagelig. Weils tanker om en erfaring av utsatthet som grunnfigur for politisk tenkning tages i disse år opp av Giorgio Agamben (homo sacer); Jacques Rancière (uligheten) og Judith Butler (flytningens sorarbejde).

Dødens lethed. «Weil fandt ikke løsning på problemet om at forsone arbeidet med livsbetingelsernes meningsfuldhed. Etter sine opplevelser på fabrikken beskrev hun fællesskabet som en 'afgudsdyrkelse'. Hun så en nær sammenheng mellom det kollektive flokdyrs falske liv og dyrkelsen av personligheten, jagten på personlige ting, besiddelse og præstige. Hendes mærkelige martyrium er der delte meninger om. Bingemer ser i Weil en form for helgeninde fordi «hun stræber etter en perfektion» der i selvglemsel og død erfarer «en form for lethed». At dø for verden er å bli født helt inn i livet. Således frabad hun sig helt til det sidste at modtage mere føde end de franske soldater der kæmpede ved fronten.

Den finske komponist Kaija Saariahos værk *La Passion de Simone*, opført for få uger siden i København, rammer udmærket denne spænding mellom tyngde og lethed. Det tager tid at værdsætte usædvanlig intelligens, nye måder at tænke på. Weils eksempel er ikke til etterlevelse, men hendes kamp for den utsatte og lidende menneskehed kan sammenfattes i behovet for et nyt begreb om opmærksomhet. Og kan rummes i en mistillid til det vi i dag kalder «selvet».

ac.mpp@cbs.dk

Norsk venstresides manglende evne til å se verdenen vi lever i

Raphaël Glucksmann:
Génération gueule de bois. Manuel de lutte contre les réacs
Allary Editions, 2015

Glucksmann har mange og innovative ideer for å redde Europa fra renasjonalisering.

BOK: EUROPA

PAAL FRISVOLD

I fransk politikk benyttes ofte uttrykket «å svette skjorten av seg» om det å tørre å stå opp for en sak og om nødvendig gå ut i konflikt for denne saken. Skjorten blir våt av svette, ikke på grunn av fysiske anstrengelser, men fordi mentale krefter mobiliseres så sterkt at kroppstemperaturen stiger. Det er da du virkelig gir av deg selv i kampen for noe du tror på.

Uttrykket passer særdeles godt for den unge franske aktivisten Raphaël Glucksmann: sønn av filosofen og eksmarxisten André med samme etternavn, selve symbolet på den franske sekstiåttergenerasjonen som gikk i bresjen for antiatomvåpenbevegelsen og Maos kulturrevolusjon, for han snudde brått og tok opp kampen for sovjetiske dissidenter og vietnamske båtflyktninger. André Glucksmanns politiske engasjement ledet ham til å forsvar

Tibets uavhengighet overfor Kina, men også til støtte for NATOs intervensjon i Milosevics Serbia. Det er i grunn få politiske kamper av dimensjoner pappa Glucksmann ikke satte sitt preg på i fransk og europeisk debatt.

Derfor er få overrasket over at Raphaël Glucksmann helt fra tidlig alder følte seg kallet til å videreføre sin fars idealer. Brilliant på de fineste skoler kom han inn på prestisjetunge Science Po Paris – Instituttet for statsvitenskap som vi her hjemme kjenner best som Jonas Gahr Støres akademiske *alma mater*. «På Science Po lærte vi å administrere konflikter,» sier Glucksmann i boken *Génération gueule de bois – Manuel de lutte contre les réacs* – «Hangovergenerasjonen: Manual for bekjempelse av de reaksjonære.»

Yndet alliert. «Det er ikke politikk, og det løser intet. Jeg måtte ut og engasjere meg der politikken stod om liv eller død.» Og det gjorde unge Glucksmann: Han rømte fra studiene i rue Saint Guillaume i Paris' vakre 6. arrondissement, helt til Rwanda for å lage dokumentarfilm om den etiske rensningens grusomheter.

Glucksmanns ildende og kunnskapsfylte engasjement, godt hjulpet av hans blendende, Modigliani-vakre ansikt med store blå øyne, har gjort han til en yndet alliert i dramatiske politiske kamper. Han ble rådgiver for Georgias president Saakachvili – og *coachet* umodne demokratikrefter på Maidanplassen den skjebnesvangre desemberkvelden i 2013, etter at president Janukovitsj hadde nektet å undertegne samarbeidsavtalen med EU.

Glucksmann snuser på statusen som hele Frankrike og Europas venstresides nye ledestjerne.

Så når Glucksmann skriver om aktuelle europeiske konflikter, gjør han det ikke ut fra lærebøkene på Science Po, men ut fra egne opplevelser blant mennesker i skuddlinjen.

President Le Pen. Størst oppmerksomhet i franske medier har *Génération gueule de bois* fått for kapitlet som begynner i et fiktivt mai 2017. Marine Le Pen skal forbedre talen etter seieren i presidentvalget – tre måneder etter at to selvmordsaksjoner – én på en metro i Paris og én på en buss i Marseille, har traumatisert landet. Merk: Boken ble ført i pennen før Bataclan-terroren sist november. «On les a baisés!» utbryter Le Pen i sine glederop – «Vi knullet dem!» «Vi kastet ut idiotene i partiet, sluttet med nazihilsener på Facebook, og så var seieren sikret,» sier Front National-lederen før hun sender en sms til talkshowstjernen og forfatteren av boken *Det franske selvmord*, Éric Zemmour: «Takk.»

Og det er her Glucksmann snuser på statusen som hele Frankrike og Europas venstresides nye ledestjerne. Zemmour har uttalt at han heller vil leve i Putins Russland enn i det oppløste og umoralske samfunnet han mener at blant annet sekstiåttergenerasjonens frontfigur Daniel Cohn-Bendit har produsert. For akkurat som ingen i Norge har klart å hakke Fjordmans ideer om dags Europa i småbiter, på tross av hans soldat ABBs grusomheter, har heller ingen klart å rive hverken Eric Zemmour eller Michel Houellebecq ned fra deres folkelige pidestaller.

Norsk venstreside sitter heller stille og beundrer alliansen mellom venstresidens Bjørnulf Braanen og høyresidens Asle Toje i deres utømmelige sammensvergelse mot EU-samarbeidet, heller enn å vise taktik i la Raphaël. Slik de to bidrar til å renvaske Europas nyrnasjonalisme ved å

kritisere alt som kommer fra Brussel, har Éric Zemmour løftet Le Pens ideologi til det franske etablissementets intellektuelle nivå ved sin sofistikerte fremstilling av de enkle grasetreaksjonene på innvandringstrusselen.

Vår kamp. Forskjellen mellom Glucksmann og hans norske venstreallierte er at førstnevnte ikke ser på EU-samarbeidet som noen underkastelse (!), men som den beste muligheten Europa noen gang har hatt til å legge til rette for et bedre samfunn. I stedet for, som Braanen, å rope opp om alt som går galt i EU, heier han – fra venstre – på et Europa som må tenke i nye baner for ikke lenger å bygges ovenfra. I likhet med den franske økonomen Thomas Piketty og den greske eksfinansministeren Yanis Varoufakis tar Glucksmann til orde for et europeisk *make-or-break*: Fortsetter ikke det europeiske byggverket, faller ikke bare kontinentet fra hverandre, men også verdien det bygger på, som bør være vår egen venstreside kjøre.

Europakrigere. Svaret er enten å ta skritet fullt ut og etablere et felles styre for eurolandene, eller å la de nasjonal-konservative kreftene ta over og reetablere mellomkrigstidens mellomstatlige samarbeid. Det er denne debatten Glucksmann mener må finne sted når Europas ledere møtes – og ikke den om hvorvidt vi skal beholde taxfree-ordningen eller ei. Glucksmann imotegår sentrum-høyresidens forførende populistiske stigmatisering av krisene Europa går igjennom. I Norge er hans nedslagsfelt minst like stort på venstresiden. Hvorfor klarer ikke norsk venstreside å komme opp med en ideolog av Glucksmanns kaliber? Kanskje en norsk oversettelse av manualen hans kunne inspirere.

Venstredvale. I Norge snus verden opp ned når det er Dagens Næringsliv, ikke Klassekampen, som løfter frem og støtter Europakommisjonens initiativ for å skattlegge multinasjonale selskaper – selve symbolet på venstresidens historiske kamp. Det samme skjer når EU tvinger Google til å fjerne informasjon folk ønsker slettet, og oppgi misbruk av sin dominerende stilling. Det er EU som tvinger Israel til å merke varer produsert i okkuperte områder, går inn for å introdusere selveste Toubin-skatten på finansielle tjenestere, og tvinger Statoil til å droppe skattlegging i utviklingsland. Listen over miljøbevegelsens og venstresidens seire i EU er så lang at norsk venstresides komatøse tilstand og manglende evne til å se at verdenen vi lever i – og Europa – har hatt sjumiltsøvler på siden 1994. I Glucksmanns Europa fremstår Braanen som Vigelands Sinnatag.

Fremtidens blikk. Glucksmann har mange og innovative ideer for å redde Europa fra renasjonalisering. Et artig og ikke lite modig forslag er å innføre en Erasmus-tjeneste hvor ungdom blir sendt i tolv måneder til et annet EU-land for å gjøre nytte for seg der. Biter Kommisjonen på, kan vi få se en opphetet og etterlenget debatt om bruk av EØS-avtalens vetorett. Erasmuse-re i alle land – forén eder!

Når vi har lagt den norske sekstiåttergenerasjonens europapolitiske traumer på historiens skraphaug, der Glucksmann bok ville ha sendt den, kan historieskrivningen bli brutalt for norsk venstreside som hylte affektet om folkestyre og jordbruksubsidier, mens Ukrainas ungdom døde med EU-flagget i hånden.

paal.frisvold@gmail.com

BOKNOTISER

Liza Featherstone:
False Choices: The Faux Feminism of Hillary Rodham Clinton
Verso Books, 2016

USA og feminisme. Hillary Clinton presenterer sin presidentkampanje og lange karriere som en triumf for feminisismen i offentlighetens lys – men i denne boken hevder en stjernespektet *lineup* av amerikanske feministar at det ikke er så enkelt. De ser nærmere på konkrete politiske forslag og vedtak for velferd, Wall Street, kriminalitet, immigrasjon, helse og krig gjennom Hillarys karriere, og argumenterer for at Clinton har videreutviklet ideer og lover som faktisk både har svekket kvinner og hindret feministiske ideer.

Gjennom velkjente feministiske stemmer som Laura Flanders samt en ny generasjon av unge, kvinnelige forfattere og tenkere forsøker denne boken å si noe om hva feminisme er i sin mest fundamentale betydning – og hvordan en genuin og robust feministisk politikk kan forandre både USA og USAs forhold til verden.

Å få en kvinne i Det hvite hus for første gang er en ønskelig progresjon, men Hillary Clinton må først måles på linje med andre demokratkandidater – på et humanistisk grunnlag fremfor et kvinnelig.

Sarah Bakewell:
At the Existentialist Café
Other Press, 2016

Filosofi. *At the Existentialist Café* presenterer Bakewells egen fortelling om og forståelse av 1900-tallets store intellektuelle bevegelse og de revolusjonære tenkerne som formet dem. Boken kobler sammen intellektuelle som Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir, Albert Camus, Martin Heidegger, Maurice Merleau-Ponty og Jean Genet. Bakewell kan fortelle at da hun begynte å lese disse filosofene, mente hun at deres tanker var alt som hadde betydning: «Glem livet – det er ideer som gjelder!» Derimot har hun etter 30 år kommet frem til den motsatte konklusjonen: Ideer er interessante, men mennesker enda mer.

Bokens prosjekt er dermed å ta for seg hvilke av disse filosofene som lever på akkord med sine prinsipper. Sartre og Beauvoir har en fremtredende plass – fordi Bakewell mener deres tanker om å definere seg selv gjennom sine handlinger har fått en ny relevans i dag, i en tid med overveldende frihet og mange valg.

Financial Times skriver at boken representerer et «klarsyn i et uklart filosofisk landskap som de fleste av oss ikke har egenskaper eller lyst til å navigere seg gjennom alene», mens Sunday Times sier boken er skrevet med «en omsorg der til og med Heidegger blir sett på som menneskelig i sin absurditet». Det gjennomgående i anmeldelse av boken er Bakewells evne til å løse opp tunge filosofiske tanker og knytte dem til eksistensielle spørsmål som vekkes i dagens samfunn.

Charles W. Calomiris & Stephen H. Haber
Frangible by Design
Princeton University Press, 2014

Økonomi. Fem år etter den økonomiske dramatikken som begynte i 2008 – penge-mangel, den ene bankkollapsen etter den andre og nedgangen i aksjemarkedet – ser vi fortsatt ikke ut til å bli enige om årsakene til finanskrisen. I sin nye bok prøver Calomiris og Haber en ny tilnærming, og spør seg hvorfor noen land er mer motakelige for kriser enn andre. Hvorfor har Argentina hatt fire kriser de siste 40 årene, mens Australia ikke har hatt noen? Og hvorfor har USA og Canada – to land med tilnærmet lik kultur og som begge har en grunnleggende tro på markeds kapitalismen – hatt så forskjellige erfaringer med sine respektive bankindustrier? Forfatterens argument er at politikk er dypt nedfelt i bankindustrien. På den ene siden er det regjeringer som setter regler og rammer for hvordan bankene får operere, men på den andre siden er også regjeringene en stor låntaker som alltid har behov for finansiering. Bank of England og Banque de France ble begge grunnlagt av regjeringer for å samle inn penger.

På grunn av USAs føderale struktur har banklovene endt opp i hendene til de ulike delstatene, noe som har ført til at det er de politiske elitene på delstatsnivå som dominerer. I Canada ble disse lovene derimot sentralstyrt av regjeringen, og man endte derfor opp med få, men store banker – som har vist seg å være mer bærekraftig i tøffe tider.

Ifølge New York Times er dette en bok for deg som ønsker en fyldig gjennomgang av bankvesenets historie de siste århundrene, og hvilken rolle politikk har spilt i denne utviklingen.

Line Fausko,
line@nytid.no

NY TID hver måned?

Et abonnement på NY TID koster 59 kroner måneden ONLINE (inkludert video, arkiv etc), eller 790 kr året inkludert tilsendt avis.

Bestilles enkelt på www.nytid.no eller via sms på 450 20 044